

JULIAN BARNES

Çağdaş İngiliz edebiyatının önde gelen adlarından olan Julian Barnes, 1946'da Leicester'da doğdu. Oxford Üniversitesi, Magdalen College'da okudu. *The Oxford English Dictionary*'de sözlükbilimci; daha sonraları ise, *The New Statesman* ve *The Sunday Times*'ta gazeteci olarak çalıştı. Kitap eleştirileri ve takma adla polisiye romanlar kaleme aldı. 1982'den 1986'ya değin *The Observer*'da televizyon eleştirmenliği yaptı.

İlk romanı *Metroland* [Metroland, 1980] 1981'de Somerset Maugham Ödülü'nü kazandı ve bunu 1982'de yayımlanan *Before She Met Me* [Benimle Tanışmadan Önce] adlı romanı izledi. Asıl üne kavuşmasını sağlayan yapıtı ise, 1984'te yayımlanan romanı *Flaubert's Parrot* [Flaubert'in Papağanı, çev.: Serdar Rifat Kırkoğlu, Ayrıntı Yayınları, 2001] oldu; bu yapıtıyla Geoffrey Faber Memorial Ödülü'nü kazandı ve ayrıca Fransa'da Medicis Ödülü'nü kazanan ilk İngiliz olarak daha büyük okur kitlelerine ulaştı. 1986'da *Staring at the Sun* ve 1989'da ise, edebiyat alanındaki yenilikçiliğinin ve geniş hayal gücünün somut bir kanıtı olan ve birçok eleştirmence çarpıcı ve çizgidsi bir yapıt olarak değerlendirilen *A History Of The World In 10^{1/2}* [10^{1/2} Bölümde Dünya Tarihi, çev.: Serdar Rifat Kırkoğlu, Ayrıntı Yayınları, 1999] yayımlandı. Bunları 1992'de yayımlanan *Talking It Over* [Seni Sevmiyorum, çev.: Serdar Rifat Kırkoğlu, Ayrıntı Yayınları, 2000] ve 1993 tarihli, politik hiciv romanı *The Porcupine* [Oklukirpi] izledi. 1995'te, *The New Yorker* dergisi için yazdığı ve İngiliz kültür ve siyaset yaşamı üzerine kaleme aldığı makalelerden oluşan *Letters from London* gün ışığına çıktı. 1996 yılının Ocak ayında, 50. yaşgününün arifesinde, daha önce çeşitli dergilerde yayımlanmış hikâyelerinin de bulunduğu ilk hikâye kitabı *Manş Ötesi* [Çev.: Serdar Rifat Kırkoğlu, Ayrıntı Yayınları, 1999] okurla buluştu. Ve 1998 Eylül'ünde, *England, England* [İngiltere İngiltere'ye Karşı, çev.: Serdar Rifat Kırkoğlu, Ayrıntı Yayınları, 2003] kitapçı raflarında boy gösterdi. Son romanı *Love, etc.* (Aşk vesaire, çev.: Serdar Rifat Kırkoğlu, Ayrıntı Yayınları, 2002) Temmuz 2000'de, denemelerinin toplandığı *Something to Declare* [Bir Çift Söz, çev.: Serdar Rifat Kırkoğlu, Ayrıntı Yayınları, 2004] ise 2001'de yayımlandı.

Julian Barnes, ilk bakışta biraz farklı gibi gözükse, ama daha dikkatle incelenince tümü de ortak bir yazarlık özelliğinin harcıyla karılmış yapıtlar vermiş olan bir yazardır. Onun yazarlık üslubu, hemen hemen bütün yapıtlarında, fazlasıyla kendine özgü bir kimlikle, hem matrak hem de trajik ve insani olana alabildiğine açık, ve salt 'negatif' olanla yetinmeyen çok yönlü bir 'ironi' unsuruyla belirginleşir. Böylelikle; burjuva-bohem yaşam değerlerindeki karşıtlığın irdelediği bir gençlik ve 'oluşum' romanı olan *Metroland*'den, onun daha çok mercekli ve fanteziye daha yakın bir izdişümü sayılabilecek *Seni Sevmiyorum* adlı değişik aşk romanına; politik bir hiciv novellası olan *Oklukirpi*'den, saplantılı bir kıskançlık öyküsünün anlatıldığı *Benimle Tanışmadan Önce* adlı romana; dinsel efsanelerdeki ikirciklik, Tarih'in ve Aşk'ın insan yaşamındaki yeri, Sanat'ın anlamı ve önemi ve bunlarla iç içe ve koşut olarak öykülenen deniz kazaları, terörizm ve nükleer felaket gibi güncel dünya sorunlarının işlendiği alegorik bir roman olan *10^{1/2} Bölümde Dünya Tarihi*'nden, yaşam-sanat etkileşimi ve otantik yaşam sorunsalının işlendiği deneme romanı *Flaubert'in Papağanı*'na kadar Barnes'in bütün yapıtları bu çok yönlü ironi faktörünün izlerini taşırlar. Yapıtları yirmi beşin üzerinde dünya diline çevrilmiş olan Julian Barnes, ayrıca, E.M. Forster Ödülü (1986), Amerikan Sanat ve Edebiyat Akademisi Ödülü (1988), Hamburg FVS Vakfı Shakespeare Ödülü gibi birçok ödüle de sahiptir.

Ayrıntı Yayınları, Julian Barnes'in tüm yapıtlarını Serdar Rifat Kırkoğlu'nun çeviriyle yayın programına almıştır.

Ayrıntı: 438
Lacivert kitaplar dizisi: 25

Bir Çift Söz
Julian Barnes

İngilizceden çeviren
Serdar Rifat Kırkoğlu

Yayıma hazırlayan
Başak Ergil

Kitabın özgün adı
Something to Declare

Picador/2002
basımından çevrilmiştir

© Julian Barnes 2002 & Akcalı Ajans

Bu kitabın Türkçe yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak illüstrasyonu
Sevinç Altan

Kapak düzeni
Deniz Çelikođlu

Düzeltili
Ayten Koçal

Baskı ve cilt
Sena Ofset (0 212) 613 38 46

Birinci basım 2004
Baskı adedi 2000

ISBN 975-539-427-8

AYRINTI YAYINLARI

Hobyar Mah. Cemal Nadir Sok. No: 3 Çađalođlu - İstanbul

Tel.: (0 212) 512 15 00 Faks: (0 212) 512 15 11

www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

Julian Barnes
Bir ift Söz

L A C İ V E R T K İ T A P L A R D İ Z İ S İ

İŞ İŞTEN GEÇTİKTEN SONRA VERİLEN SÖZLER

Darian Leader

SEVGİNİN HALLERİ

Stephanie Dowrick

ÖPÜŞME

Metafizikten Erotiğe

Adrianne Blue

KAHKAHA BENDEN YANA

Sören Kierkegaard

ARİSTOS

Yaşam Üzerine Notlar

John Fowles

SALOME

Yaşamı ve Yapıtları

Angela Livingstone

BAŞTAN ÇIKARMA ÜZERİNE

Jean Baudrillard

BENİ AYAKTA GÖMÜN

Çingeneler ve Yolculukları

Isabel Fonseca

GECE

Gece Hayatı, Gecenin Dili, Uyku ve Rüyalar

A. Alvares

COOL

Bir Tavrın Anatomisi

Dick Pountain & David Robins

HAYATIMIN FİLOZOFUNA AŞK MEKTUPLARI

Monique Charles

COOL ANILAR (1990-2000)

Jean Baudrillard

KENDİNİ ALDATMA

Herbert Fingarette

GÖĞÜ DELEN ADAM

Papalagi

ŞÖHRET

Chris Rojek

ANAHTARLAR VE KİLİTLER

Kısa Düzyazılar

Michel Tournier

TİK TAK

Zamana Kaçamak Bir Bakış

Jay Griffiths

VAMPİR KAZANOVA

Susie Orbach Griffiths

KÖTÜLÜĞÜN ŞEFFAFLIĞI

Aşırı Fenomenler Üzerine Bir Deneme

Jean Baudrillard

DÜŞ SÖYLEMLERİ

Pierre Sorlin

APTALLIK ANSİKLOPEDİSİ

Matthijs van Boxsel

ÖPÜŞME, GIDIKLANMA VE SIKILMA ÜZERİNE

Hayatın Didiklenmemiş Yanlarına Dair Psikanalitik

Denemeler

Adam Phillips

KARŞILIKSIZ AŞK

Kovalamak ve Kovalanmak Üzerine

Gregory Dart

LANET

Son Tabuyla Yüzleşme: Âdet Kanaması

Karen Houppert

BİR ÇİFT SÖZ

Juilan Barnes

H A Z I R L A N A N K İ T A P L A R

İMKÂNSIZ TAKAS

Jean Baudrillard

A.L.B
1909-1992

K.M.B
1915-1997

İçindekiler

— Önsöz	9
I. MEMLEKETİNDEN UZAKTA BİR İNGİLİZ	21
II. ÖLÜMLERİNİ TATİLDE GEÇİRENLER	35
III. PAPAZLIĞA ATANIRKEN VERİLEN SÖZLER	51
IV. BRÜKSEL LAHANASI OLMAYAN ÜLKE	65
V. TOUR DE FRANCE 1907	79
VI. TOUR DE FRANCE 2000	93

VII. HAYATA ÇULLANAN ADAM	113
VIII. FRANSIZ EDEBİYATI.	123
IX. FLAUBERT'İN ÖLÜM MASKLARI.	157
X. BOĞULMUYOR, SADECE EL SALLIYOR: LOUISE COLET VAKASI	181
XI. MÜREKKEP İÇMEK	203
XII. İKİ KÖSTEBEK	219
XIII. YEİSE KARŞI AVUNTU	225
XIV. KUYRUK YÜZMEK	243
XV. GÖREVSEVER EDEBİYATIN BEDELİ.	257
XVI. SADIK İHANET	275
XVII. JUSTIN: KÜÇÜK BİR ANA KARAKTER	293
— Resimlerin Listesi	306
— Dizin	307

Önsöz

Fransa'ya ilk kez, 1959 yazında on üç yaşındayken gittim. Yeniyetmelik öncesi yıllarım arabasız ve adadan ayrılmadan geçmişti; şimdiyse evimizin önünde, büyük Edie Teyze'den gelen 200 sterlinlik bir başış sayesinde, elden düşme olarak, birdenbire satın alabildiğimiz, mavimsi-gri renkte bir Triumph Mayflower duruyordu. Araba gözüme o zamanlar –herhangi bir arabanın gözükebileceği gibi– çok hoş gözük-müştü; gerçi, belki de gerçek bir zarafet taşıyamayacak kadar kutu gi-biydi ve keskin hatlıydı; geçen yıl İngiliz arabaseverlerin düzenlediği bir ankette, şimdiye değin üretilmiş en çirkin on arabadan biri seçildi. Plaka numarası RTW1'di, deri bir döşemesi, ceviz ön paneli vardı, radyosu yoktu, önünde mavi renkte madeni bir RAC* arması bulunuyordu.

* Royal Automobile Club: Kraliyet Otomobil Kulübü. (ç.n.)

(Tombul ve posbıyıklı, ayağında kocaman çizmeleri ve uşak ruhlu bir tavrı olan RAC görevlisi bizi kulübe kaydetmeye gelmişti. Babama sorduğu son derece saçma ilk soru –“Peki, şimdi kaç arabanız var efendim?”– aile üyeleri arasında bir mite dönüştü). Arabaların sadece güvenli bir şekilde bir yerden bir yere gidip gelmek için değil, aynı zamanda tehlikeli yolculuklar için de üretildikleri, *Triumph* [Zafer] ikinci adıyla ve tekerlek jantlarındaki resimlemelerle de desteklenmiş oluyordu: Tam ortada, mavi kırmızı minelerle, Mercator’un dünya haritasını^{*} tasvir eden kabartmalı bir amblem vardı.

Belli bir amaca yönelik ilk gezimiz, Middlesex yöresinin banliyölerinden Fransa’nın taşrasına oldu. Newhaven’da, Mayflower marka arabamız, bir vince asılı olarak başlarımızın üzerinden alışılmış bir aldırma mazlıkla araba vapurunun taşıt bölmesine indirilirken, bizler onu heyecanlı bakışlarla seyrettik. Öndeki madeni RAC arması arkadaki madeni GB** plakasıyla eşleşmişti. Arabayı annem kullanıyordu; babam harita okuyor ve acil el sinyalleri veriyordu; ağabeyim ve ben ise arkada oturmuş endişe ediyorduk. Önümüzdeki birkaç yaz boyunca, çoğunlukla büyük kentlerden ve her zaman Paris’ten kaçınarak Fransa’nın farklı bölgelerinde yol katedecektik. Şatoları ve kiliseleri, mağaraları ve müzeleri gezecektik bu da bende ömür boyu sürecek bir rehberli tur fobisi oluşturacaktı. Resmi fotoğrafçı bendim, önceleri siyah-beyaz (fotoğrafları evde basıyorduk) ve daha sonra renkli fotoğraflar çektim. Annemle babam, makinenin vizöründeki görüntünün bulanık olduğu zamanlarda poz vermeye yanaşıyorlardı sadece; bu yüzden ben de *Amateur Photographer*’da verilen talimatı anımsayarak, onları “ön safalarda yer almaya” çağırırdım. Öğle vaktinde piknik yapar ve beşe doğru küçük bir otel aramaya başlardık; kırmızı Michelin dua kitabımızı. O günlerde, Manş liman kentlerini arkada bırakır bırakmaz yollarda Fransız olmayan araba kalmazdı; karşı doğrultudan gelen bir başka GB plakalı araba gördüğünüzde, el sallardınız (gerçi, bizim aile asla klakson çalmazdı).

Egzotik dünyaya yapılan ilk devasa gezi, hoş bir Normandiya turu oldu. Arabayla Dieppe’ten Cany-Barville’e kadar gittik, bu yolculuktan yalnızca iki şey anımsıyorum: İçinde İngiliz olmayan tahıl ya da bakliyatın kaynaştığı kocaman, sulu bir çorba ve yabancı bir ülkede ge-

* Mercator’un dünya haritası: Mercator 1537’de kutsal toprakların haritasını, 1538’de de ilk dünya haritasını çizmiştir. (y.h.n.)

** Great Britain: Büyük Britanya (ç.n.)

çirdiğim ilk sabahımda gazete almaya gönderilmem. Acaba hangi gazeteyi istiyorlardı? “Yerel gazeteyi aliver,” diye yanıt vermişti babam pek de yardımcı olmadan. Bende normal bir yeniyetmenin sıkılğanlığı –yani, taşla dolu bir sırt çantası gibi ağırlık veren ve başkalarınınkinden farklı olan bir sıkılğanlık– vardı. Karşıdan karşıya geçip dükkâna doğru gitmek kahramanca bir yolculuktu, her adım, kahvaltıda kırmızı şarap içen ve ekmeklerini –ve gençlerin gırtlaklarını– çakıyla kesen, ağızları sarmısak kokulu birtakım berduşların yarattığı tehlikelerle doluydu. Kendi kendime tılsımlı bir sözcüğü yinelercesine, “*Le journal de la région, Le journal de la région,*” deyip duruyordum. Acaba bu sözcükler ağzımdan çıktı mı, yoksa elimdeki bozuk paraları nikotin kokan bir çocuk tacizcisine doğru “Üstü kalsın,” çığılığıyla mı attım, artık anımsamıyorum. Bütün anımsadığım korkumun saflığı, mahcubiyetimin mutlaklığı ve oradan sağ salım dönüşümde annemle babamın beni hiç de övmemiş olduğu.

Acaba Cany-Barville’den Thury-Harcourt’a değin bütün Fransız kasabalarının adında böyle tire olması âdetten miydi? Yok Bilmemnehrinin üzerindeki-Bilmemneresi gibi bir şey değildi bu. Cany-Barville, Thury-Harcourt: farklıydı bunlar, ağırbaşlıydılar. Sonrasına ilişkin anılarım daha hafifliyor, daha sıradanlaşıyor; hatta belki anı bile değil bunlar, fotoğraflarla yeniden canlandırılan yarı-unutulmuş izlenimler. Kahverengi-kirli bir otobüs garı, salkım-saçak çimenlerin üstünde salkım-saçak tüylü bir eşek, biberlik şeklindeki kuleleriyle basık görünüşlü ilk Fransız şatom (Combours), bir de bu şatonun göğe yükselen bir benzeri (Josselin). Sonra da, Chartres’ı, Bayeux Duvar Halıları’nı ve Chateaubriand’ın deniz kenarındaki kabrini ilk görüşüm. Sakin yollarda, çarpıcı tuhaflıklarla dolu trafiğin içine karışıyorduk. Fransız arabaları Mayflower’a hiç benzemiyordu: en tuhaf yerlerde kavisleri vardı, farklı bir renk paletine göre renklendirilmişlerdi ve çoğu kez son derece eksantrikler –şahidi Panhard. Oluklu ön ızgaraları olan kasap kamyonetleri, branda bezinden koltukları olan Deux Chevaux’ları**, Maigret Citroën’leri ve daha sonraları da ilk harfleri tanrısallık konusunda sözcük oyunu yapan, ötedünyasal DS’leri vardı.

Ve sonra yemeklerin müthiş ayrıksılığı vardı. Tereyağları biraz tuzsuzdu, etlerinden kan çıkıyordu ve çorbalarının içine her şeyi, kesinlik-

* (Fr.) Yerel gazete. (ç.n.)

** Deux Chevaux: Bir araba markası, aynı zamanda iki beygirlik, ucuz otomobillere verilen genel ad. (y.h.n.)

le her şeyi koyuyorlardı. Kusursuz derecede yenilebilir domatesler yetiştiriyorlar ve sonra da onları berbat bir salata sosuna batırıyorlardı; aynı şeyi kıvrıcık salata, aynı şeyi havuç, aynı şeyi pancar için de yapıyorlardı. Normalde ekşimiş sosun salatanın üzerine akıtıldığını fark edebiliyordunuz; ama bazen onu kâsenin dibine fıskırtarak sizi aldatabiliyorlardı; öyle ki, umutla üstten bir yaprak kaldırdığınızda... Ekmek iyiydi (ama tereyağına bir bakın); patates kızartmaları iyiydi (ama ete bir bakın); sebzelerin ne olduğunu tahmin etmek mümkün değildi. Doğru dürüst çalı fasulyesi olmayıp da yuvarlak, tombul, fazla pişmiş ve soğuk olan şu şeyler de neyin nesiydi! Sonra *pâté* denilen şey vardı: Unutun gitsin, içine her şey konmuş olabiliirdi; gerçi kurbanlarını bal-tayla öldüren bir katilin attıklarından devşirilmiş, şu kıkırdaklı ve siğilli *saucisson*'larının içine giren malzeme kadar da çok şey konmuş olamazdı. Sonra peynir vardı. Hayır, binlerce peynir vardı ve ben onlardan yalnızca birini yerdim – *Gruyère*'i. Meyveler güvenilirli –onları mahvetmek için fazla bir şey yapamıyorlardı; aslında, yemeye kesinlikle can atabileceğiniz çok iri ve sulu, kırmızı elmalar yetiştiriyorlardı. Soğanı çok fazla seviyorlardı. Dişlerini sarmısak macunuyla fırçalıyorlardı. Oldukça yenilebilir nitelikteki eti ve balığı, kökeni ve adı şüphe götürür birtakım soslarla kamufle ediyorlardı. Sonra, salata sosuna çok benzeyen şarap ve nefret ettiğim kahve vardı. Zaman zaman, *les waters*'in⁶ tik ağacı kaplamalı kapısının arkasında, bulduğunuz ve kokusunu aldığınız şeyi çok iyi açıklayan, zararlı ve ne olduğu anlaşılmayan bir yemek olurdu ve burada, topuzlu porselenlerin arasındaki kocaman ayaklar sizi bekler, bunu izleyen o koca sifon da paçalarınızı sırlıklam ederdi.

Fransa sevginiz nereden geliyor, Mösyö Barnes? Şöyle yanıt veriyorum: Aa, hem annem hem de babam Fransızca öğretmeni-ydi; onlarla birlikte tatilde Fransa'ya gittim; okulda ve üniversitede Fransızca okudum; Rennes'deki Katolik okulunda bir yıl İngilizce dersleri verdim (gastronomik tutuculuğum buradan kaynaklanıyor); en sevdiğim yazar Flaubert'dir; entelektüel göndermelerimin çoğu Fransız kültürüne ilişkindir; ve bunun gibi açıklamalar. Bir yanıt olarak işe yarıyor; ama gerçeği yansıtmaktan uzak, düz bir anlatı bu. O ilk tatiller kaygıyla doluydu (acaba söylediğim bir sözcüğü anlayacak biri çıkacak mıydı? Acaba babam sıcakta kolay kızan biri haline gelecek miydi? Acaba ağabeyim iyi bir gerekçeyle ranzada benimle birlikte yatmaya yanaş-

* (Fr.) Tuvalet. (ç.n.)

madığı için çift yataklı bir otel odası bulamayacak mıydık?) Daha sonraları, yeniyetmeliğin son yıllarının uzun ve sessiz kavgasının ve *faux** varoluşçuluğun etkisiyle, annemle babamın değerlerine, dolayısıyla onların Fransa sevgisine karşı bir tavır takındım. Üniversitede yabancı dil okumaktan vazgeçip felsefeyi seçtim, kendimi felsefe konusunda donanımsız bulunca da istemeye istemeye Fransızca'ya döndüm. Yirmili yaşlarımda, öteki ülkeler beni daha çok çekiyordu. Ancak otuzlarımda, Fransa'yı yeniden, bir oğula özgü olmayan, akademik olmayan gözlerle görmeye başladım.

Hiç kuşkusuz, başlangıçta, Fransızlara özgü şeyleri yeğlememde kültürel bir snobizm ögesi vardı: onların Romantikleri bizimkilerden daha romantik, onların Dekadanları daha dekadant, onların Modernleri ise daha modern görünüyordu. Swinburne'e karşı Rimbaud tartışmasız kabul edilecek biriydi; Voltaire ise Dr. Johnson'dan düpedüz daha zeki biri gibi görünüyordu. Bu ilk değerlendirmelerimin bir kısmı doğrudu: Altmışların Fransız sinemasını bizim sinemamıza yeğ tutmak zor –ya da yanlış– değildi. Ve bu ayrılık yıllarında benim Fransa'yla ilişkiyi sürdüren şey kültür oldu: kitaplar, sanat, şarkılar, filmler, spor. Daha sonraları, Fransa'ya düzenli olarak dönmeye başladığımda, çoğu kez annemle babamın yeğlediği türden bir Fransaydı bu – taşra havasında, köy tarzında, az nüfuslüydü. “Fransa’da olmaya” ilişkin aklıma otomatik olarak gelen imgeler öncelikle resimseldir: yanlarında bir tarağın dişleri gibi düzgünce sıralanmış ağaçlar bulunan sessiz kanallar; çakıl taşlı, sığ bir suyu aşan eğri bir köprü; yüzülmüş kollarını gergin tellere dayayan uykulu asmalar; gübre saçılmış bir arka yolda ürküp sağa sola uçuşan kümes hayvanları; bir saman yığınının çevresinde katı karbon dioksit gibi yer değiştiren sabah pusu. İmgelerim pastoral olmaktan çıktıklarında da içerik olarak fazla değişmiyorlar: Paris’e ya da daha büyük kentlere yahut teşhirci insanlarla dolup taşan gürültülü bir plaja falan değil; paslı kafe masaları, öğle vakti uyuşukluğu, dalları budanmış çınar ağaçları, yere pat diye düşüp toz kaldıran *boules*** topları ve her amaca hizmet eden *épicerie*’lerin*** bulunduğu sakin işçi kasabalarına kayıyorlar. Burada bir ev duvarında hâlâ solgun bir DUBO, DUBON, DUBONNET yazısı ve 1914-18 savaşında ölenlerin listesi-

* (Fr.) Sahte. (ç.n.)

** (Fr.) Demir topların birbirine vurularak oynandığı, Fransızlara özgü bir oyun. (ç.n.)

*** (Fr.) Bakkal. (ç.n.)

nin yer aldığı bir savaş anıtı göze çarpıyordu. Tarımla pek fazla uğraşılmıyor gibiydi; gözle görülür, köye özgü bir işsizlik de yoktu. Haysuz çiftçileriniz, guatrlı ayyaşlarınız neredeydiler? Unutmayın ki belediye başkanının karısı zehirli bir kalemle mektuplar yazmaktadır ve pitoresk görünümlü, artık kullanılmayan *lavoir*'in* yanında şimdiye değin çözülmemiş iğrenç bir cinayet işlenmiştir. Dalları budanmış şu ağaçların altını, karmakarışık bir halde park edilmiş arabalarla, sabırlı bir Mali'linin taktığı halkalarla, gök gürlercesine giden bir kamyonun egzos patlamalarıyla doldurun; *épicerie* sözcüğünü silip yerine bu kasabaya özgü olmayan bir süpermarket koyun. Evet, ama ben bunların çoğunu da severim.

Fransa'ya bakışım taraflı mı? Kesinlikle. İkinci bir ülkeyi tanımak demek ondan istediğiniz şeyi seçmek; normal, İngiliz kentli yaşamına karşı-savlar bulmak; kendi ülkeniz için hissettiğiniz sorumluluk duygusundan sıyrılmak; kendi kamusal temsilcilerinizin uyandırdığı hınç dolu duygulardan kurtulmak anlamına gelir. Benim taraflı Fransa'm topografik olarak taşralı ve ruh olarak muhalif bir Fransa'dır; merkezden çok bölgelerin, zarif takım elbiseli Avrupa Topluluğu görevlisinden çok José Bové'nin, papa elçisinden çok Katharosuçu din şehidinin Fransası'dır. Sürekli olarak yöneldiğim kültürel dönem kabaca 1850-1925 arasındır, yani Gerçekçilik'in doruk noktasına çıkmasından Modernizm'in getirdiği bölünmeye değin geçen dönem: Sadece Fransız kültürü için değil, aynı zamanda Fransız kültürel konukseverliği için de harika bir dönem. Nüfuz sahibi bir Parislinin, on beş yıllık bir süreç içinde, boyası kurumamış *Demoisseles d'Avignon*'u [Avignonlu Kızlar] incelemiş, *Bahar Ayini*'nin prömiyerine gitmiş ve *Ulysses*'in ilk baskısını satın almış olması, hem de bunları buharlı gemiye binmek şöyle dursun, metroya bile yetişmek zorunda kalmadan yapabilmesi hâlâ mucizevi bir şey gibi görünüyor.

Modern duyarlılığın gelişiminde Gustave Flaubert figürü benim için merkezi bir önem taşıyor. Bir keresinde Kingsley Amis, arkadaşlarımdan birine, şaşkın bir saldırganlıkla "Keşke Flaubert konusunda çenesini *kapasa*," diye yakınmıştı. Biraz zor: Flaubert ki, *par excellence*** yazarların yazarı, edebiyatın ermişi ve şehidi, gerçekçiliğin mükem-

* (Fr.) Çamaşırhane. (ç.n.)

** (Fr.) En üst derecede, en yüksek düzeyde. (ç.n.)

*** Gustave Flaubert, *Madame Bovary*, çev.: Tahsin Yücel, Can Yay., 2002. (y.h.n.)

melleştiricisi, *Madame Bovary* [Madame Bovary]^{***} ile modern romanın yaratıcısı ve çeyrek yüzyıl sonra da, *Bouvard et Pécuchet* [Bilirbilmezler (Bouvard ile Pecuchet)][†] ile modernist romanın yaratılmasına yardımcı olmuş bir kişilik. Cyril Connoly'ye göre, *Bouvard ile Pécuchet* Joyce'un en sevdiği romandı (belgesel kanıtların eksikliğine karşın Richard Ellmann bunun olası olduğunu düşünüyordu). Flaubert konusunda "Çeneyi Kapatmamak" –bu kitabın ikinci yarısına bakın– benim için zorunlu bir zevk olarak kalıyor. *Times Literary Supplement* 1998'de eleştirel bir tanıtım yazısı kaleme alabilmem için bana Flaubert'in *Correspondance*'ının [Mektuplar]^{**} dördüncü cildini gönderdiğinde, üzerinde "Lütfen, bir milyon sözcüklük bir yazı yazabilir misiniz? (Mümkünse, 13 Nisan'a kadar)" yazan, yarı hicivsel bir not iliştilmişti.

Bouvard ile Pécuchet'de iki karşı kahramanın Fécamp'ı gezdikleri bir sahne vardır. Kıyı şeridinde yürürler ve bir an jeolog oluveren Pécuchet, Manş Denizi'nin altında meydana gelebilecek bir depremin sonuçları konusunda tahminler yürütür. Arkadaşına yaptığı açıklamada, sular kabarıp Atlantik'e doğru taşacak, kıyı şeritleri sallanmaya başlayacak ve sonra da iki kara kitlesi hızla birbirine yaklaşır binlerce yıldan sonra yeniden birleşecek, der. Bu olasılık karşısında dehşete kapılan Bouvard kaçır –tahmin edebileceğiniz gibi, felaketin kendisi kadar İngilizlerin kendilerine daha fazla yaklaşması fikri karşısında dehşete kapılır.

Avrupa Birliği'ne üye olmamıza karşın, Manş Tüneli'nin su ve kalyakları görsel anlamda ortadan kaldırmasına karşın, yurttaşlarımızın bir kısmı hâlâ, Fransızların bize daha yakınlaşması şöyle dursun, onları komşu olarak görmekten bile Bouvardvari bir ürküntü duyuyor. Fransız fobisi, yabancı fobisinin olmasa bile (etnik azınlıklar bu bakımdan Fransızların yerine geçtiler) Avrupa fobimizin ilk biçimi olarak ortaya çıkıyor. Bizim boyalı basınımızın sergilediği hinç karşısında gerçekten kafaları karışıyor, soğukkanlılık ve etikete düşkün tavırlarıyla tanınan bir ülkenin kendini aynı zamanda böylesine alaycı bir horgörüye kaptırması karşısında büyük şaşkınlığa uğruyor Fransızlar. Söz konusu olan gerçekte siz değilsiniz, diye açıklamaya çalışıyorum; mesele sade-

* Gustave Flaubert, *Bilirbilmezler (Bouvard ile Pecuchet)*, çev.: Tahsin Yücel, Can Yay., 1990. (y.h.n.)

** George Sand, Gustave Flaubert, *Mektuplar*, çev.: Bedia Kösemihal, Anahtar Kitaplar Yay., 1992. (y.h.n.)

ce, sizin kendinizden daha fazla bir şey olmanızdır, yabancı olan her şeyin simgesi olmuşsunuz; sadece Fransızlık değil, her şey, Calais'de başlar. Siz farklı sınırlarınıza bakıp dört büyük uygarlık arasında bir seçim yapabileceken, bizler anakaradan uzak adalarımızda bir yanda sizinle ve öteki üç yanda ise balıklarla çevriliyiz. Tevekkeli değil sizin hakkınızdaki duygularımız –ister Fransızsever ister Fransızsevmez olarak– sizin bizim hakkımızdaki duygularınızdan daha kuvvetli, daha saplantılı.

Bu açıklamayı ne zaman yapacak olsam, sözlerim beni daha az inandırıyor. Evet, bir doğruluk payı taşıyorlar; ama Fransızların bu kadar... şey, Fransız oldukları ve bu yüzden de Tanrı tarafından, adeta kışkırtırcasına İngilizlerden olabildiğince farklı görünecek şekilde yaratılmış oldukları da gerçek. Katolik, Kartzeyen, Akdenizli; politikada Makyavelci, tartışmalarda Cizvit, cinsel meselelerde Kazanova tavırlı; zevk konularında rahat ve tüm sanatları eklenti bir şey olarak görmekten çok onları, tıpkı bir çift tekerlek gibi, yaşamın temel ögesi olarak gören Fransızlar. Boyalı basınımız, hatta bazı gösterişçi yurtseverler tarafından övülen ve kışkırtılan püriten kalın kafalıları öfkelenmek için bundan daha iyi hedef gösterilecek topluluk hangisi olabilirdi ki? Salman Rushdie hakkında *fetva* verildiğinde, British Airways onun kendi uçaklarında uçmasına karşı çıktı. Aynı konuda benimsediği tutumu sorulan Air France ise şöyle yanıt verdi: “Biz insan hakları konusunda Fransız âdetlerine saygı duyuyoruz, yani yolcuları hiçbir ayırım yapmadan taşıyoruz. Şayet Bay Rushdie Air France’la yolculuk etmeyi arzu ederse, isteği reddedilmeyecektir.” Bu, *les droits de l’homme*^{*} kavramını yüzümüze çarpan (sanki onu Fransızlar icat etmiş gibi!) ah-lâki bakımdan üstün, öfke uyandırıcı bir büyüklenme yazısıydı ve her şeyden önce de, *doğruyd*.^{**} Kamusal yaşamda Fransızlar da bizim kadar ikiyüzlüdür; aradaki tek fark şu ki, onların ikiyüzlülükleri idealizme, bizimki ise pragmatizme sözde destek çıkar.

Böylesi farkların yaşam çeşitliliği adına var olması gerekir. Neredeyse hayvan türlerini kaybettiğimiz hızda insan dillerini kaybediyoruz; aynı zamanda da sayılarla çok daha az dile getirilebilir bir şeyi, in-

* (Fr.) İnsan hakları. (ç.n.)

** Yazar, burada “doğru” şeklinde çevrilen kelime için *right* kelimesini kullanmıştır. *Right* kelimesi, bu bağlamda, hem “doğru” hem de “hak” anlamında kullanılarak cümlelerin baş kısmında geçen “insan hakları”na da göndermede bulunur. (y.h.n.)

*** (Fr.) Değil mi? (y.h.n.)